

עט ע"א

[א] גמ' כל הזבחים כו' - זורק את הדם פסח נטמא חלב כו' כצ"ל.

אור אליהו

שטהר מלטמא משכב ומושב, ואחד המוסגר ואחד המוחלט בכל אלו⁴¹.
[א] בגמ': "דתניא, רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה, בין שנטמא בשר וחלב קיים, בין שנטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם. נזיר ועושה פסח, נטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם, נטמא בשר וחלב קיים - אין זורק את הדם, ואם זרק הורצה", כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'⁴². ולפי גירסא זו, בין בשלמי נזיר ובין בקרבן פסח, צריך שלכתחילה הבשר יהיה טהור בזמן זריקת הדם, כדי שיהיה ראוי לאכילה⁴³. אמנם לדעת רבינו הגירסא היא: "דתניא, רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה, בין שנטמא בשר וחלב

חמור ממצורע גם בדבר זה שהוא מטמא משכב ומושב. וכתב רבינו בגליון הש"ס שלו, שהרמב"ם וכל הגאונים לא גרסי את התיבות "משכב ומושב", אלא גרסי רק: "אדרבא זב חמור, שכן מטמא כלי חרס בהיסט"⁴⁰. והיינו, שסוברים הרמב"ם והגאונים, שגם מצורע מטמא משכב ומושב, ולכן אין למנות את טומאת משכב ומושב בכלל הדברים החמורים שיש בזב ואין במצורע. וכך כתב הרמב"ם (טומאת צרעת י, יא): "המצורע אב מאבות הטומאות, מטמא אדם וכלים במגעו, וכלי חרס באוירו, ומטמא אדם במשא, ומטמא משכב ומושב אפילו תחת אבן, כזב וכזבה, שנאמר וכבס בגדיו וטהר, מפי השמועה למדו

חז"ל כסוגיא זו, ועיין במה שכתבנו שם בפירושו "אור אליהו".
42. וכן גרסו: רבינו חננאל, רש"י (ד"ה שלמי), אור זרוע (ב הלכות פסחים רכה) ומאירי.
43. כך מבואר ברש"י (ד"ה שלמי): "שלמי נזיר - תחילתן לאכילה, דבעי שילוח שערו תחת הדוד, שהשלמים מתבשליין בו, כדכתיב ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש וגו'. ועוד בעי תנופה זרוע בשלה, אלמא צריך שיהא בשר טהור בשעת זריקה, שיהא ראוי למצוה האמורה בו". וכן כתב המאירי: "וכן בנוזר שנטמאו חלבי שלמיו והבשר קיים - זורק את הדם, נטמא הבשר - אינו זורק". והנה התוספות הקשו על רש"י: "ומה שפירש רש"י, דבעי שילוח שערו תחת הדוד, אין נראה שיהא עיכוב, ומה שפירש נמי משום תנופה, הא כל שאר שלמים נמי בעו תנופה, ולא אשכחן תנא דאית ליה תנופה בנוזר מעכבת אלא רבי אליעזר בסוף ג' מינים". ועיין בספר חידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם (נוירות ח, א) מה שכתב ליישב את שיטת רש"י.

40. וכן כתב הכסף משנה (שם) בדעת הרמב"ם [בתירוץ השני]: "ואף על פי שבפסחים פרק אלו דברים (דף סז) אמרו זב חמור ממצורע שכן עושה משכב ומושב, צ"ל שרבינו יפרש דהתם בימי ספירו קאמר. אי נמי, שאינו גורס כי אם זב חמור שנטמא כלי חרס בהיסט". וכן כתב להגיה באליהו רבא (זבים שם).
 אמנם בחידושי רבינו למשניות (שם) כתב להגיה באופן אחר: "וטעות סופר בגמ' דפסחים, ובמקום משכב ומושב צריך לומר וטעון ביאת מים חיים", והיינו שצריך לומר: "אדרבא זב חמור, שכן טעון ביאת מים חיים, ומטמא כלי חרס בהיסט". עיין שם ובפירושו "אור אליהו" שם.
41. והנה כסוגיא זו, האם מצורע מטמא משכב ומושב, הרחיב והעמיק רבינו בחידושו על המשניות (זבים שם). ומסקנתו שמצורע מטמא משכב ומושב (רק שאינו מטמא בהיסט כזב): "ואחר העיון נראה עיקר, דודאי כל דין זב לו, רק בהיסט לבד". ועיין שם בכל הראיות שהביא רבינו מדברי

פא ע"ב

[א] רש"י ר"ה בד"א דמשובר ומפורק טהור - מילתא דפסיקא נקט, אבל באמת קאי גם (אשאין לו) [אי"ל]⁴⁵ מקום לעבור.

אור אליהו

אמורים במהלך ברגליו, אבל טעון או רכוב טמא, לפי שמהלך ברגליו אפשר שלא יגע ולא יאהיל, אבל טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ולא יאהיל". וכתב רש"י ר"ה בד"א: "במה דברים אמורים - דמשובר ומפורק טהור". ומבואר בפשטות מדברי רש"י, שמה שאמרה הברייתא "במה דברים אמורים במהלך ברגליו, אבל טעון או רכוב טמא" - הוא רק לגבי המקרה שמצאו משובר ומפורק.⁴⁶

אבל רבינו כתב בגליון הש"ס שלו, שמה שרש"י כתב "דמשובר ומפורק טהור", הוא משום שמילתא דפסיקא נקט, כלומר שזה ודאי שהכלל "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו' נאמר לגבי "אבל משובר ומפורק טהור", שכן הוא כתוב מיד אחריו.⁴⁷ אבל באמת קאי גם (אשאין לו) אי"ש לו מקום לעבור, אף לתרומה טהור"⁴⁸, שגם באופן זה, שיש לו

קיים, בין שנטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם. פסח, נטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם, נטמא בשר וחלב קיים - אין זורק את הדם. ואם זרק הורצה" - כן צריך לומר.⁴⁴ ולפי גירסא זו, רק בקרבן פסח צריך שלכתחילה הבשר יהיה טהור, כדי שיהיה ראוי לאכילה, אבל בשלמי נזיר גם אם נטמא הבשר, אפשר לכתחילה לזרוק את הדם, שנזיר שווה בזה לשאר הקרבנות.

[א] בגמ': "גופא המוצא מת מושכב לרחבו של דרך, לתרומה - טמא, לנזיר ועושה פסח - טהור. במה דברים אמורים שאין לו מקום לעבור, אבל יש מקום לעבור אף לתרומה טהור. במה דברים אמורים שמצאו שלם, אבל משובר ומפורק טהור, שמא בין הפרקים עבר. ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא, מפני שהקבר מצרפו. במה דברים

46. וכן משמע בפשטות גם מדברי המאירי: "ואף זו שאמרו שבמפורק טהור, דוקא במהלך ברגליו" כו'.

47. וכמובן שלא שייך לומר, שכלל זה נאמר לגבי: "ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא", שכן כלל זה הוא לחומרא, ואילו התנאי של "במה דברים אמורים" הוא גם כן לחומרא. ודו"ק.

48. וכן מפורש בתוספתא (זבים ב, ח): "המוצא מת מושכב לרחבה של דרך - לנזיר ולעושה פסח טהור, ולתרומה - טמא. במה דברים אמורים שאין שם מקום לעבור, אבל יש שם מקום לעבור אף לתרומה טהור. במה דברים אמורים במהלך ברגלו, אבל בטעון וברכוב טמא, שמהלך ברגליו איפשר לו שלא ליגע ושלא יאהיל ושלא יסיט, אבל בטעון וברכוב אי אפשר לו שלא יגע ושלא

44. וכן כתבו תוס' (ד"ה נזיר) בשם ריב"א: "ריב"א אומר, דלא גרס נזיר, דאין חילוק בזה בין נזיר לשאר קרבנות". והוסיפו תוס', שגם בתוספתא (פסחים ו, ד) לא גרס נזיר: "רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה שניטמא בשר וחלבים קיימין - זורק את הדם על החלבים, נטמאו חלבים והבשר קיים - זורק את הדם על הבשר. אבל פסח אינו כן, אף על פי שניטמא בשר וחלבים קיימים - אין זורק את הדם על החלבים, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה" כו'.
45. כן הגיהו המו"ל של ש"ס ווילנא, ועל כרחך כן הוא, שהתנאי של "במה דברים אמורים במהלך ברגליו" כו', הוא תנאי שבא להחמיר, ולכן הוא שייך לומר דוקא כלפי "יש לו מקום לעבור" כו', שהוא צד הקולא, ולא כלפי "אין לו מקום לעבור", שהוא צד החומרא.